

Naar de kern van sociaal werk ***Lena Dominelli op bezoek in Vlaanderen***

KRISTEL DRIESSENS EN DIRK GELDOLF

'Sommigen noemen het paradigma van waaruit Dominelli vertrekt radicaal. Zelf omschrijft ze dat als de eigenheid van het sociaal werk.'

Langzaam lijkt Vlaanderen Lena Dominelli te ontdekken. Deze ietwat frêle vrouw is zonder meer één van de grote dames van het internationaal sociaal werk. Ze lag mee aan de basis van de huidige internationale definitie van sociaal werk en ze zette 'anti-oppressive social work' op de agenda. Dominelli is ook professor toegepaste sociale wetenschappen aan de Universiteit van Durham (Groot-Brittannië). Haar boeken over sociaal werk zijn internationaal spraakmakend en zopas verscheen 'Green Social Work. From Environmental Crises to Environmental Justice'. Enkele jaren terug was ze al te gast bij de Masteropleiding Sociaal Werk aan de KU Leuven en in september 2012 werd ze uitgenodigd door de departementen Sociaal Werk van de Hogescholen van Heverlee en Brussel (HUB). Reden genoeg voor ALERT om stil te staan bij haar werk. Kristel Driessens en Dirk Geldolf waren toehoorders, interviewden haar en staan stil bij haar recentste boek.

VISIE OP SOCIAAL WERK

'Sociaal werk in tijden van transitie. Welke wegen moeten we nemen?' Dat was de centrale vraag op een filosofische lunch met Dominelli op de Sociale School van Heverlee. Op de HUB sprak ze op een studiedag over vrijwilligerswerk en betekenisgeving en hield ze een referaat over 'Citizenship and Voluntarism: A Meaningful Combination or the Basis for Exploitative Relationships?' Waar ze komt, appelleert ze sociaal werkers om naar de kern, naar de wortels van hun professie te gaan, om meer te doen dan een uitvoerende job en om oog te hebben voor de globale context.

Lena Dominelli vertrekt daarbij van een generieke visie op sociaal werk. Ze vindt het belangrijk dat sociaal werkers de brede context begrijpen waarin ze werken. Alles wat sociaal werkers doen, is mee bepaald door de context en de tijdsgeest waarin ze hun werk verrichten. Kwaliteitsvol sociaal werk vereist dan ook inzicht in politiek, economie, sociale en culturele relaties. In de 21ste eeuw voegt ze daar niet alleen de crisis op de woonmarkt of de druk op investeringen in de welzijnssector aan toe, maar ook de klimaatcrisis en de grenzen van ons ecosysteem. Mensen leven in een specifieke situatie, die vorm krijgt door het samenspel van deze elementen.

Sommigen noemen het paradigma van waaruit Dominelli vertrekt radicaal. Zelf omschrijft ze dat als de eigenheid van het sociaal werk. Dat verklaart ook haar pleidooi voor een holistische praktijk. Sociaal werkers hebben algemene of generieke vaardigheden nodig, die toelaten om een breed inzicht in de leefsituatie van mensen te ontwikkelen. Daarnaast vertalen ze kennis naar de lokale situatie en ontwikkelen ze gepaste vaardigheden om met de specifieke noden en problemen van individuen, gemeenschappen of situaties in de lokale context om te gaan.

TOEGEPASTE SOCIOLOGIE

Lena Dominelli is een kritische sociologe, geïnspireerd door mensen als Anthony Giddens en Pierre Bourdieu. Ze noemt sociaal werk een vorm van toegepaste sociologie. In de geschiedenis is sociaal werk immers gegroeid vanuit twee verschillende bronnen. Uit het charitatieve welzijnswerk (Charity Organisation Society) is het individueel maatschappelijk werk ontstaan dat door de overheid snel erkend werd als 'het' model voor het sociaal werk. Daarnaast was er de 'settlement movement', die zich vanuit de universiteit in kansarme buurten ontwikkelde en later is overgenomen door opbouwwerkers. Deze strekking werd gevoed door sociologische analyses van armoede, migratie en diversiteit. Vertrekbasis vormden vragen als: Waarom bevinden bepaalde mensen zich aan de onderkant van de samenleving? Waarom lijken ze niet te passen in onze samenleving? Hun visie was dat niet het individu verantwoordelijk moet worden gesteld voor zijn leefsituatie, maar de focus kwam op analyses van maatschappelijke structuren en onrechtvaardige uitsluitingsprocessen. Dat leidde vervolgens tot radicale actie. Als aanhanger van deze tweede, meer kritische en structurele visie ergert Dominelli zich aan maatschappelijk werkers zonder brede maatschappelijke bril, die zich beperken tot het stimuleren van gedragsverandering bij personen of gezinnen in armoede, die sociale problemen vertalen in een gebrek aan moraliteit.

Dominelli noemt sociaal werk een vorm van toegepaste sociologie.

Haar drijfveer als docente en auteur is om het beroep van sociaal werker te verrijken, onder meer door kritische, sociologische analyses in te brengen. Ze focust daarbij op de interactie tussen individu en structuur en noemt dit sociologisch sociaal werk. Volgens Dominelli hebben sociaal werkers sociologische concepten en analytische instrumenten nodig om tot goede praktijken te komen. De eigenheid van sociaal werk is voor haar het samengaan van intellectuele analyse, emotioneel engagement of betrokkenheid en sociale interventie. Een socioloog zal afstandelijk blijven en beperkt zich vaak tot het presenteren van analyses. Sociaal werkers kunnen dit intellectuele project verrichten: van analyse tot betrokkenheid en actie of zoals ze zelf zegt: 'Thinking, feeling and doing'.

Daarmee legt ze de lat voor sociaal werkers als professionals hoog, erg hoog. Toch reageert ze heftig wanneer we vragen of ze niet te veel verwacht van sociaal werkers. Dominelli: 'We onderschatten de capaciteiten van onze studenten. Onze standaarden in de opleidingen zijn niet zo hoog. Met goede docenten kunnen alle studenten leren om reflexief te worden. Het is vooral belangrijk dat we studenten, geïnspireerd door Popper, de goede vragen leren stellen. Wie? Waarom? Hoe? Waar? Wanneer? Met die vijf vragen kunnen studenten iedere autoriteit bevragen. Docenten moeten hen leren hoe ze theoretische kaders en onderzoeksresultaten kunnen inzetten in de praktijk. Dat vraagt analytische vaardigheden en reflectie. Daarnaast moeten we hen leren om heldere boodschappen te formuleren en zich niet te verliezen in vakjargon.'

SOCIAAL WERKERS ALS ONDERZOEKERS

Een dergelijke visie op sociaal werk vereist van sociaal werkers dat ze zelf een kritisch bewustzijn ontwikkelen, dat ze kritisch en beargumenteerd kunnen reageren op maatschappelijke evoluties en beleidsbeslissingen. Ze moeten zich kunnen documenteren op basis van kwaliteitsvol onderzoek en zelf ook in hun lokale context kleinschalige onderzoeken kunnen ondernemen. [*vervolg op p.13*]

Groen sociaal werk *De lat hoger leggen*

DIRK GELDOP

'Sociaal werk moet leiden tot sociale veranderingen die het welzijn van mensen en de planeet vandaag en in de toekomst versterken.'

Waarom moeten (ook) sociaal werkers zich bezighouden met milieuproblemen en de klimaatopwarming? Wat is dan hun rol als sociale professionals? Wat kunnen ze doen? Kortom, wat is groen sociaal werk? Dat zijn de basisvragen in 'Green social work. From environmental crises to environmental justice', het jongste boek van professor Lena Dominelli. Dominelli is vandaag één van de toonaangevende denkers in het sociaal werk. Green social work vertrekt van een mondiaal perspectief. Milieucrisissen vormen in de 21ste eeuw steeds vaker een uitdaging voor sociaal werkers. Als de 'bewakers van menselijk welzijn' - zoals Dominelli sociaal werkers benoemt - is dit ook hun werkterrein. Toch is de betrokkenheid van sociaal werkers nog relatief beperkt. Bij rampen verlenen ze ondersteuning, maar ze werken ze nog onvoldoende aan verandering of aan het voorkomen van milieurisico's.

GROEN

Dit boek wil specifiek vanuit het perspectief van sociaal werk focussen op milieu-uitdagingen. Dominelli maakt daarbij een onderscheid tussen wat zij 'green social work' noemt en het zogenaamde ecologisch sociaal werk dat binnen de grenzen van het systeem blijft en van daaruit kijkt naar de mens en zijn omgeving. Het eigene van 'groen sociaal werk' is dat het zich niet beperkt tot ecologische risico's, maar tegelijk ook armoede, ongelijkheid, ongelijke consumptiepatronen en beperkte natuurlijke hulpbronnen wil aanpakken. Milieuproblemen zijn immers geen losstaand domein, maar integraal verweven met ons economisch systeem, dat samen met onhoudbare milieuschade ook sociale onrechtvaardigheid produceert. Ecologische en sociale rechtvaardigheid zijn ten gronde met elkaar verweven.

Dominelli definieert 'groen sociaal werk' als dat deel van de sociaal werk praktijk dat intervenueert om het milieu te beschermen én het welzijn van mensen te verbeteren. De onderlinge afhankelijkheid tussen mensen en hun socio-culturele, economische en fysieke omgeving moet in de praktijk geïntegreerd worden. Dat gebeurt vanuit een egalitair kader dat de heersende structurele ongelijkheid en de ongelijke verdeling van macht- en hulpbronnen wil aanpakken (Dominelli, 2012, 8). Met 'groen' verwijst Dominelli niet naar een politieke partij, maar naar het ruimere ecologisch gedachtegoed. Het boek bekritiseert een eenzijdig model van industrialisering dat zorgt voor de noden van een beperkte groep ten koste van het welzijn van de mensheid en de planeet. Vanuit dat kader onderzoekt ze de rol die sociaal werkers spelen (of zouden moeten spelen) in de belangrijkste ecologische evoluties van onze tijd.

PROFESSIE IN CRISIS?

Dominelli vertrekt van wat zij de identiteitscrisis van sociaal werk in onze hedendaagse westerse samenlevingen noemt. Sociaal werk staat onder druk door het neoliberal managementdenken, zowel in sociaal werkorganisaties als bij de overheid. Dit zet duurzame hulpverleningsrelaties onder druk en beperkt de professionele autonomie van sociaal werkers. Toenemende controle op de praktijk en een bureaucrativering van aansturing verlegt de focus van het beschermen van sociaal kwetsbare individuen en groepen naar een doorgeslagen eis voor transparantie inzake de efficiënte besteding van overheidsmiddelen. Daardoor zit sociaal werk vandaag vaak in het defensief en verkent het onvoldoende proactief de maatschappelijke veranderingen en nieuwe uitdagingen, onder meer op milieuvlak.

Hoewel Dominelli's verschijning alles heeft van een strijdbare maar ook kwetsbare vrouw, kan je eigenlijk moeilijk anders dan haar intellectueel van een zeker sadomasochisme te verdenken. Tegen de achtergrond van een semi-professie in crisis, of toch minstens in een omgeving die sociaal werk onder druk zet, legt zij de lat voor sociaal werkers nog wat hoger. Dat doet ze door ecologische risico's te koppelen aan de strijd om de verbetering van de levenskwaliteit van de bevolking als geheel, en van meer kwetsbare groepen in het bijzonder.

Voor Dominelli is het doel van (groen) sociaal werk niet minder dan het hervormen van de politieke en socio-economische krachten die een nefaste invloed hebben op de levenskwaliteit van gemarginaliseerde bevolkingsgroepen. Sociaal werk moet leiden tot sociale veranderingen die het welzijn van mensen en de planeet vandaag en in de toekomst versterken. Daarvoor schuift ze de plicht om voor anderen te zorgen en het recht op zorg van anderen naar voor (Dominelli, 2012, 25). Zo positioneert ze groen sociaal werk als een logisch vervolg op de inzichten van haar radicaal en structureel 'anti-oppressive social work' (Dominelli, 2002).

DE WERELD VOLGENS DOMINELLI

Vanuit die structurele visie schetst Dominelli haar kijk op de hedendaagse maatschappelijke uitdagingen. Ze laat de risico's zien van het 'Big Society'-beleid in Groot-Brittannië (Steyaert & Winsemius, 2011) waarbij de overheid zich terugtrekt, maar tegelijk als compensatie beroep doet op vrijwillige inzet, een paradox die ze ook in haar HUB-referaat scherp stelde.

In haar boek pleit ze voor een herovering van de industrialisering en urbanisering. De verregaande industrialisering in het zuiden gaat er samen met een trek naar de steden. Voor het eerst in de geschiedenis leeft meer dan de helft van de wereldbevolking in (grote) steden (Holemans, 2012). De manier waarop dit proces van urbanisatie verloopt, is nefast voor de levenskwaliteit van veel mensen. Vanuit een concrete casestudy illustreert Dominelli het belang en de meerwaarde van opbouwwerk om de sociale positie van nieuwkomers in de stad en op de industriële arbeidsmarkt te verbeteren.

In de rest van het boek ligt de focus op de ecologische risico's. Ze vertrekt van industriële catastrofes als Tsjernobyl of Bhopal, maar ze heeft het evengoed over Fukushima of overstromingen als gevolg van klimaatopwarming. Telkens staan sociaal werkers in de frontlinie. Ze vangen mensen op in crisissituaties, beperken hun kwetsbaarheid en proberen hun veerkracht (opnieuw) te vergroten. Daarbij verzet Dominelli zich tegen sociaal werk literatuur die de kwetsbaarheid vooral bij de mensen zelf ziet (endogene oorzaken) en te weinig analyseert hoe kwetsbaarheid maatschappelijk wordt geproduceerd (exogene oorzaken). De meeste milieurisico's maken mensen kwetsbaar voor bedreigingen of rampen, waar ze als individu (te) weinig greep op hebben. Dat is zeker het geval bij de gevolgen van klimaatopwarming. Iedere visie op sociale rechtvaardigheid in de 21ste eeuw moet voor Dominelli ook ecologische rechtvaardigheid omvatten en dus de ongelijke verdeling van het gebruik van energie en grondstoffen of van de uitstoot van broeikasgassen kritisch bevragen.

We verdringen het in deze tijden van financiële en economische crisis, maar de klimaatopwarming vormt de belangrijkste uitdaging voor het volgende decennium. De transitie naar een klimaatneutrale samenleving wordt voor de mensheid één van de grootste structurele veranderingen ooit. Dominelli appelleert sociaal werkers om hierin op alle niveaus hun rol op te nemen: van het individuele niveau (oplossen van concrete problemen als energiearmoede, omgaan met rampen, maar ook bewustmaken en draagvlak creëren), over het gemeenschapsniveau (groepen betrekken en mobiliseren) tot op internationaal niveau. Na haar schets van de omvang van de uitdagingen blijft haar appel echter vaak te voluntaristisch.

KLIMAATOPWARMING VERSTERKT MIGRATIE

Klimaatopwarming en de achteruitgang van het milieu zullen - bij ongewijzigd beleid - in de 21ste eeuw een motor zijn achter toenemende migratie. Nu al worden volgens de Verenigde Naties (VN) jaarlijks ruim 300 miljoen mensen getroffen door natuurrampen. Volgens Dominelli zullen klimaat- en milieuvluchtelingen zullen wereldwijd tot een toename van (gedwongen) migratie leiden, bovenop de

Dit boek wil vanuit het perspectief van sociaal werk focussen op milieu-uitdagingen.

bestaande migratiemotieven als gevolg van onveiligheid, oorlogssituaties, armoede en grote ongelijkheid. Klimaatverandering en de eenzijdige globalisering vergroten de schaarste aan voedsel en water alleen maar verder en werken als pushfactor ten aanzien van nieuwe migratie.

De toenemende milieuproblemen en de groeiende schaarste aan energie, grondstoffen, voedsel en water dreigen wereldwijd tot meer verdelingsconflicten te leiden. Zeker in het zuiden hebben sociaal werkers een rol om lokale gemeenschappen daarin te steunen. Sociaal werk moet niet alleen de gevolgen van catastrofes en migratie opvangen, maar ook inzetten op preventie. Groen sociaal werk is volgens Dominelli sociaal werk op zijn best: inclusief, holistisch, strevend naar gelijkheid en werkend aan transities, zorgen voor mens en milieu, gedragen door mensen (Dominelli, 2012, 130-131). Uit haar voorbeelden blijkt vaak hoe opbouwwerk haar meest favoriete werkvorm is. Naast sociaal werk op microniveau is het noodzakelijk om ook op macroniveau te werken, onder meer door het voortdurend bevragen van de heersende niet-duurzame wereldvisie, stelt Dominelli nog. Inspiratie haalt ze daarbij in de strijd voor zelfbeschikking van 'indigenous people', oorspronkelijke bewoners, zoals de Maori in Nieuw Zeeland.

HOLISTISCHE DUIZENDPOOT

Als besluit herneemt Dominelli haar pleidooi voor een holistische visie op sociaal werk, met een zorg voor wie gemarginaliseerd, kwetsbaar en 'disempowered' is. De keuze voor duurzaamheid is cruciaal. Sociaal werkers moeten daarbij een veelvoud aan rollen opnemen. Ze faciliteren, coördineren, mobiliseren gemeenschappen, onderhandelen en mediëren. Ze zijn consultant, advocaat, hebben een educatieve rol, trainen, zijn intercultureel bemiddelaars en vertalers van wetenschappelijke inzichten (Dominelli, 2012, 200). Het opbouwen van veerkracht en capaciteit voor (echte) verandering of transitie zijn daarbij telkens cruciaal. Of zoals Dominelli besluit: 'Social workers have a pivotal role to play through the mobilisation of communities in empowering processes that link the local to the global and the global to the local, in one World that has to be shared for the

benefit of all. At the end of the day, green social work offers a model for good social work practice.' (2012, 207)

Kortom, Dominelli verbreedt het perspectief van sociaal werkers en appelleert aan een brede en kritische professie. Het boek is inspirerend en een hart onder de riem voor al die werkers voor wie sociaal werk meer is dan een diploma of een nine-to-five-job. Het plaatst het lokale handelen in een globale context, maar toont ook aan hoe we lokaal de lat hoger moeten leggen omwille van de globale uitdagingen.

TWEE BENEN

Tegelijk balanceert het boek te veel op twee benen. Om het appel aan sociaal werkers hard te maken, herneemt Dominelli erg veel materiaal uit bestaande ecologische studies en rapporten. Wie interesse heeft voor dit thema, heeft vandaag al een brede waaier aan, vaak Nederlandstalige, publicaties ter beschikking. Om slechts één syntheseswerk te noemen: 'Terra Reversa' van Peter Tom Jones en Vicky Demeyere biedt een even appelerend en beter uitgewerkt kader. Mede

daardoor gaat het boek soms te weinig in op de vraag hoe sociaal werkers in verschillende contexten dan hun rol kunnen opnemen. De vele cases in het boek werken illustratief maar overtuigen nog onvoldoende. Het 'hoe' is dan weer een vraag die (iets) meer aan bod komt in het boek 'Een veerkrachtige samenleving. Sociaal werk en duurzame ontwikkeling' van Jef Peeters. Maar haar pleidooi voor een 'groen sociaal werk' dat de ecologische en de sociale crisis verbindt, is appelerend en terecht. En wie met die vragen aan de slag wil, zal in Dominelli's boek alvast een goede aanzet en motivatie vinden. [DG]

Groen sociaal werk is sociaal werk op zijn best: inclusief, holistisch, strevend naar gelijkheid en werkend aan transities.

[*vervolg van p.9*]

Daarom pleit Dominelli ook voor het aanleren van onderzoeksvaardigheden op alle niveaus van de opleiding Sociaal Werk: 'Het is belangrijk dat zowel bachelor- als masterstudenten sociaal werk onderzoeksmethoden aanleren en dat ze ook op bachelorniveau zelf empirisch onderzoek ondernemen. Sociaal werkers moeten weten hoe ze onderzoek kunnen doen of gebruiken, zeker in deze tijden met een toenemend accent op evidence-based werken. Hoe kunnen ze anders onderzoek op zijn waarde inschatten en onderzoeksresultaten correct interpreteren en evalueren? Ze moeten kunnen beoordelen: 'Is het goed om de methode of resultaten in deze context te gebruiken?' Daarom is het ook belangrijk dat ze ermee kunnen oefenen in projecten. Sociaal werkers voeren immers ook steeds meer zelf onderzoek uit. In Engeland noemen we dat 'practitioner research'. Dat is nodig opdat sociaal werk ook de status krijgt die het verdient, als een volwaardige professie.'

Dat zoiets voor vele studenten sociaal werk maar ook voor vele hogescholen niet evident is, beseft ze. Maar ze legt er zich niet bij neer.

'Vele studenten en sociaal werkers zijn bang voor onderzoek. Dat is het resultaat van een gebrek aan kwaliteit in het onderwijs. Een segregatie tussen onderzoek en de praktijk van het sociaal werk is dodelijk voor de

ontwikkeling van de sociaal werk theorie. We hebben onderzoekers in het veld nodig, zodat de linken tussen theorie en praktijk versterkt worden. De toekomst is aan nieuwe vormen van coproductie van kennis waarbij sociaal werkers, onderzoekers en lectoren samen kennis ontwikkelen.'

Dominelli beklemtoont het belang van deze kennisontwikkeling in het sociaal werk. 'Dat is nodig om meer te kunnen worden dan een 'semi-professie', stelt ze. 'We hebben evenveel gebruikers en cliënten dan de medische sector of de gezondheidszorg maar daar wordt er veel meer in onderzoek

geïnvesteed. Voor de ontwikkeling van de professie van sociaal werk is het nodig dat we daar een voorbeeld aan nemen en eigen sterke onderzoeksprogramma's ontwikkelen.'

SOCIAAL WERK OVER GRENZEN

Een ander stokpaardje van Dominelli is de globalisering. Globalisering biedt heel wat uitdagingen aan het sociaal werk, die ze onder meer in 2010 beschreef in 'Social work in a globalizing world'. Om sociaal werkers te ondersteunen in het omgaan met globalisering gaat ze constant op zoek naar goede praktijkvoorbeelden in lokale gemeenschappen over de ganse wereld. Ze zet ook zelf voortdurend nieuwe internationale projecten op.

Sociaal werk mag zich volgens haar ook niet opsluiten in haar eigen professie. Zelf werkt ze graag in interdisciplinaire teams omdat dat de mogelijkheden van structureel sociaal werk verhoogt. 'De strijd tegen energiearmoede vereist meer dan schuldbemiddeling en het toegankelijk maken van burgerrechten. Sociaal werkers moeten creatiever zijn en ook preventief werken en samenwerkings-

verbanden met technische beroepen uitbouwen. Laat ingenieursstudenten het energieverbruik in gemeenschappen meten en detecteren waar er serieus energieverlies is. Stimuleer de lokale productie van herbruikbare energie en zorg daarmee voor

jobcreatie in achtergestelde gebieden. Dit zijn enkele voorbeelden van projecten die het verschil kunnen maken.'

Lena Dominelli gelooft in de kracht van die verbindingen met andere deskundigen en professionals. 'Holistische praktijken hebben multidisciplinaire teams nodig. Het is de taak van sociaal werkers om deskundigen en bewoners te stimuleren in het samenwerken, om acties te coördineren en om de technische kennis te helpen vertalen naar bruikbare kennis in gemeenschappen.'

De toekomst is aan nieuwe vormen van coproductie waarbij sociaal werkers, onderzoekers en lectoren samen kennis ontwikkelen.

NEOLIBERALE TIJDEN

Lena Dominelli is idealistisch en positief ingesteld. Zo vormt ze als het ware een tegenpool voor maatschappelijke tendensen van neoliberalisme en overheidsbesparingen. Ze verzet zich ook tegen de tendens van individualisering van sociale problemen. Daarom vindt ze structureel sociaal werk vandaag meer dan ooit noodzakelijk. Ze gaat in tegen het beschuldigen van slachtoffers van sociale uitsluiting door te focussen op hun levensstijl, tegen het veroordelen van gezondheidsproblemen als obesitas en verslaving. We moeten ons niet fixeren op de symptomen maar op de oorzaken van problemen of de leefsituatie.

Ook over activering is ze duidelijk: 'Ik haat de term activering omdat daarmee sociale problemen worden geïndividualiseerd.' Ook de zogenaamde derde weg die Anthony Giddens uittekende als synthese tussen sociaal-democratie en liberalisme vindt ze te conservatief. Ze beseft dat die bedoeld was om de welvaartsstaat te redden maar Dominelli blijft pleiten voor een echte welvaartsstaat waarin sociaal werk kansen krijgt en sociale dienstverlening universeel is. Ze zoekt naar nieuwe manieren om opnieuw draagvlak te krijgen voor dit pleidooi. Dat heeft veel te maken met taal: 'We hebben gefaald om een taal te ontwikkelen voor nieuwe alternatieven. Zo werd solidariteit een oud en vermoeid woord. We moeten een nieuwe eenvoudige en warme taal vinden om over de alternatieven van een duurzame maatschappij te spreken met woorden die een beroep doen op de verbeelding en inspirerend zijn voor mensen en media.'

Ik haat de term activering omdat daarmee sociale problemen worden geïndividualiseerd.

In haar boek 'Green Social Work' zoekt ze zo'n taal. Ze spreekt bewust over 'groen' sociaal werk en niet over ecologisch sociaal werk. Ze wil voorbij de verouderde taal met een negatieve lading en pleit voor een wereld waarin we natuurlijke bronnen delen zodat we er op een verantwoorde manier met de hele wereld van kunnen genieten. 'Is dit voor sociaal werkers een verlamdende visie? Als we werken

als individuen dan kunnen we slechts kleine stappen vooruit zetten. Maar als we allianties zoeken en samenwerken, als we meer goede lokale praktijkmodellen beschrijven en in het licht stellen, dan kunnen we veel meer bereiken. We hebben meer uitwisseling nodig en moeten onze boodschap meer in de media brengen. Sociaal werkers moeten bekendmaken dat ze zoveel meer doen dan individueel maatschappelijk werk.'

DOMINELLI'S DEFINITIE

Lena Dominelli heeft ook internationale verdiensten. Van 1996 tot 2004 was ze voorzitter van de Internationale Vereniging van Sociale Hogescholen (IASSW). Ze realiseerde een structurele samenwerking met de Internationale Federatie van Sociaal Werkers (IFSW) en de 'International Council of Social Welfare' (ICSW). Dit resulteerde in een gemeenschappelijke internationale definitie van sociaal werk, een eigen deontologie en globale kwaliteitsstandaarden.

De internationale definitie van sociaal werk ligt haar nog steeds nauw aan het hart. 'Ik ben trots op de genese van de eerste internationale definitie van sociaal werk. Het gaat om een vertaling van de universele waarden van het sociaal werk. Ruim 145 landen werkten daaraan mee. Het is het resultaat van een boeiende zoektocht naar gemeenschappelijk gedragen begrippen. Natuurlijk was er het gevaar van een dominante Westerse visie. Maar vanuit mijn geschiedenis voel ik me overal een migrante. Als migrante vecht ik al jaren tegen de hegemonistische westerse visie. Ik geloof zelf in universele waarden zoals sociale rechtvaardigheid en ook de structurele visie is sterk in de definitie aanwezig. Kortom, een krachtig geformuleerde definitie maar door een gebrek aan middelen blijft de implementatie ervan in vele landen ondermaats.' Dit thema kwam pas nog aan bod in dit tijdschrift (Verelst & Goris, 2012).

© Lisa Van Damme

Daarnaast is ze op internationale fora vaak de stem van het sociaal werk. Ze levert bijdragen aan internationale beleidsteksten en ze vertegenwoordigt al jarenlang de lectoren sociaal werk in de Verenigde Naties (VN). Haar stoutmoedige uitspraken botsen daar herhaaldelijk. Zo vertelt ze over één van haar scherpe tussenkomsten in de VN: 'Als er de politieke wil was, zouden we armoede de wereld uitkrijgen, bepleitte ik. Als de tweehonderd rijkste bedrijven amper tien procent van hun winst na belastingen afstaan, dan zouden we geld genoeg hebben om de armoede uit de wereld te helpen. Dat is een kwestie van rechtvaardigheid. Daarom pleitte ik voor een ontwikkelingstaks. Ik kreeg daarbij enkel de steun van een aantal Noordelijke landen. Achteraf werd me duidelijk dat ik niet voor een taks had mogen pleiten maar het een 'fonds' had moeten noemen. Zo leer je als pionier.' In dit werk heeft ze geleidelijk aan het politieke spel leren spelen. Ze ontdekte het belang van lobbywerk en het samenwerken met niet-gouvernementele organisaties om

te kunnen spreken vanuit een gezamenlijke stem, met meer draagkracht. Op die leest werkt ze nog steeds verder.

KERN VAN SOCIAAL WERK

In 2013 werken de drie internationale koepelorganisaties van het sociaal werk rond sociaal-economische ongelijkheden. Dat is volgens Dominelli 'de kern van het sociaal werk'. Ze willen een gezamenlijk standpunt uitbrengen via boeken en nota's voor de VN. Ze zullen op zoek gaan naar goede praktijkmodellen waarbij de link tussen persoon en structuur in de lokale gemeenschap centraal staat. Aan deze documenten zal ze een actieve bijdrage leveren. Het zal haar werk in de VN voeden.

Aan het einde van het gesprek vat ze haar boodschap voor het sociaal werk samen. Ze pleit voor de strijd voor sociale rechtvaardigheid en gelijkheid en voor verbinding en de creatie van netwerken. Op Europees en zelfs wereldvlak ziet ze veel gemeen-

schappelijke problemen ondanks de culturele verschillen. Maar professionals blijven te verdeeld om het krachtdadig te kunnen aanpakken. 'We moeten weg van de focus op de undeserving poor', stelt Dominelli. 'Zeker in deze tijden van economische crisis moeten we meer samenwerken en de realiteit van onderlinge afhankelijkheid onder ogen durven zien.' Sociaal werkers kunnen burgers en beleidsverantwoordelijken mee bewustmaken van deze realiteit en hen alternatieven presenteren, bepleit Dominelli. 'Sociaal werkers moeten de onderlinge afhankelijkheid van individuele en sociale structuren begrijpen, verduidelijken en zichtbaar maken. Waarom zien we vandaag enkel dat we individuele uitkeringen betalen met belastingsgeld? Waarom zijn we ons minder bewust van alle subsidies die een overheid geeft aan bedrijven? De bijstandsverlening voor individuen wordt gevisieerd terwijl we de bijstandsverlening aan het bedrijfsleven niet in vraag stellen.'

Dominelli legt ook een glasheldere link tussen armoede en klimaatverandering. 'Armoede wordt de grote ramp van de nabije toekomst en sociaal werk

alleen kan het niet oplossen. Daarom mijn oproep 'Word wakker'. Ook de klimaatverandering is relevant voor sociaal werkers. Zij zien in de meest kwetsbare gemeenschappen hoe de leefsituatie van mensen evolueert, door beleidsbeslissingen of door het gebrek aan beleid. We hebben de plicht om de aard van de debatten te veranderen en een nieuwe taal ontwikkelen. Sociaal werkers zijn sterk in het mobiliseren van mensen. Laat ons dan mensen mobiliseren, ook beleidsverantwoordelijken en ondernemers. Laat ons een appel doen op hun verantwoordelijkheid. Laat ons onze macht gebruiken om de mensenrechten te effectueren.'

Armoede wordt de grote ramp van de nabije toekomst en sociaal werk alleen kan het niet oplossen.

Kristel Driessens is hoofd van het Expertisecentrum Krachtgericht Sociaal Werk aan de Karel de Grote Hogeschool en professor aan de Master Sociaal Werk van de Universiteit Antwerpen. Dirk Geldof is lector aan het Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen (HUB) en aan het departement Sociaal-Agogisch Werk van de Karel de Grote-Hogeschool. Ze zijn voor reacties bereikbaar via Kristel.Driessens@KdG.be en dirk.geldof@ocmw.antwerpen.be.

Verwijzingen

- Dominelli, L. (2002), *Anti-oppressive social work. Theory and practice*, Hampshire, Palgrave Macmillan.
- Dominelli, L. (2009), *Introducing social work*, Cambridge, Polity Press.
- Dominelli, L. (2010), *Social Work in a Globalizing World*, Cambridge, Polity Press.
- Dominelli, L. (2012), *Green social work. From environmental crises to environmental justice*, Cambridge, Polity Press.
- Dominelli, L. (2012), *Citizenship and Voluntarism: A Meaningful Combination or the Basis for Exploitative Relationships?*, paper presented at 'International workshop 'Volunteers, Citizenship, Meaningfulness', HUB, Brussels, 14 September 2012.
- Jones, P.T. & Demeyere, V. (2009), *Terra Reversa. De transitie naar rechtvaardige duurzaamheid*, Berchem, EPO/ Jan van Arkel.
- Holemans, D. (red.) (2012), *Mensen maken de stad. Bouwstenen voor een sociaalecologische toekomst*, Berchem, Epo.
- Peeters, J. (red.) (2010), *Een veerkrachtige samenleving. Sociaal werk en duurzame ontwikkeling*, Berchem, Epo.
- Steyaert, J. & Winsemius, A. (2011), 'Lang leve de samenleving. 'Big society' als importproduct voor Vlaanderen?', *Alert*, 4, 8-16.
- Verelst, K. & Goris, P. (2012), 'Internationaal sociaal werk tussen utopie en realisme. Alert interviewt Jan Agten', *Alert*, 4, 66-71.